

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ

Josef
Duben

AKTUÁLNĚ O PTAČÍ CHŘIPCE

2007

Josef Duben

Aktuálně o ptačí chřipce

PRAHA 2007

JOSEF DUBEN

Aktuálně o ptačí chřipce

Stručné a aktuální informace o současném světovém veterinárním problému – aviární influenze. Jde sice o nemoc ptáků, ale za určitých okolností může ohrozit i člověka. Přímé riziko se však poněkud přeceňuje. Po posledních zkušenostech v ČR se však ukazuje, že riziko ptačí chřipky pro chovy drůbeže budeme muset brát jako realitu.

ÚVOD

Od prvního a druhého vydání se situace s aviární influenzou, neboli ptačí chřipkou, poněkud zkomplikovala. V roce 2006 se v naší republice našlo 14 labutí, které onemocněly ptačí chřipkou, a v polovině roku 2007 se už nákaza nevyhnula chovům. Postiženy byly v několika ohniscích chovy brojlerů a krůt a rozmnožovací chov pro produkci násadových vajec. Zdá se tedy, že si budeme muset na riziko výskytu ptačí chřipky zvyknout i u nás.

Vzpomeňme, jak se ještě před krátkým časem ve všech pádech skloňovalo nebezpečí plynoucí z nemoci šílených krav, odborně bovinní spongiformní encefalopatie, zkráceně BSE. Hovořilo se o tom, že počet těch, kteří v budoucnu onemocní novou variantou Creutzfeldt-Jakobovy nemoci půjde do tisíců. Ukazuje se však, že přestože dosud není o tomto onemocnění všechno známo, katastrofické vize se nenaplnují. A lidé, zejména zákazníci řeznictví, se přesvědčili, že veterinární dozor funguje tak, jak má, a do tržní sítě jsou uvolňovány jen takové potraviny živočišného původu, které prošly veterinárním dozorem.

V současné době zažíváme podobnou situaci s ptačí chřipkou. Pokud jde o ztráty na chované drůbeži, lze bohužel konstatovat, že se obavy z nutného utrácení nemocné drůbeže do jisté míry naplnily. Ztráty, které se řádově pohybují okolo 200 000 kusů drůbeže, o tom dost výmluvně vypovídají. Na druhou stranu se nenaplnily obavy z toho, že by ptačí chřipka zmutovala na chřipku, která by byla přenosná z člověka na člověka, a tak vznikl předpoklad pro vznik pandemie, která by mohla ohrozit celou lidskou populaci.

Je třeba zopakovat, že dosud k tomu nedošlo, ale do budoucna tuto eventualitu opravdu nelze vyloučit. Proto se také tomuto tématu zodpovědně věnuje celá řada světových organizací a odborníků veterinární i humánní medicíny.

A i v případě ptačí chřipky se lidé přesvědčili o funkčnosti systému našeho státního veterinárního dozoru a o tom, že do tržní sítě jsou uváděny potraviny živočišného původu zdravotně nezávadné.

FAKTA A HISTORIE

Obecně lze říci, že influenza, neboli chřipka, je virové onemocnění, které postihuje všechny savce i ptáky, přičemž u každého živočišného druhu se vyskytuje specifický typ viru. Každý živočišný druh tedy může onemocnět zpravidla jen tím „svým“ virem.

Pokud jde o ptačí chřipku (aviární influenzu), může jít o **nízce patogenní formu**, která postihuje pouze ptáky, a pak o **formu vysoce patogenní**, ze které jsou obavy (zejména) a kterou za určitých okolností mohou onemocnět i savci. Tato vysoce patogenní aviární influenza se vyznačuje vysokou morbiditou a mortalitou ptáků. Onemocnění vyvolává virus influenzy, který patří do čeledi Orthomyxovirů.

Virus chřipky má několik subtypů, které jsou klasifikovány na základě antigenů hemaglutininu (H) a neuraminidázy (N). V současné době je známo 16 H antigenů a 9 N antigenů. Vysoce virulentní viry, které způsobují obrovské ztráty, jsou spojovány se subtypy H5 a H7. Známostí tohoto viru je jeho schopnost genetických změn spojených s antigenovými přesuny a potenciální schopností vytvořit nový virulentní subtyp. A zde je prostor pro úvahu, že by možnou mutací mohl vzniknout subtyp, který by se už mohl přenášet z člověka na člověka. Nejčastější vznik nových subtypů je zaznamenáván v oblasti jihovýchodní Asie, a to zejména v oblasti Číny, Hongkongu, Vietnamu, Kambodže, Thajska či Indonésie. A proč právě v těchto oblastech? Je tomu tak především proto, že zde způsob chovu drůbeže a časté kontakty vnímavých zvířat vytvářejí ideální podmínky pro kultivaci nových typů.

Poprvé bylo možné se setkat s aviární influenzou už v roce 1878, kdy ji ještě nazývali **ptačím morem**. O příbuznosti původce tohoto moru drůbeže s viry influenzy savců se poprvé hovořilo v roce 1955, přičemž se vycházelo z první izolace viru influenzy u prasat v roce 1930.

Největší pozornost se však upřela do jihovýchodní Asie v roce 1997, kdy byl v Hongkongu diagnostikován virus aviární influenzy typu A/H5N1. Tehdy onemocnělo 18 lidí, 6 jich zemřelo a bylo utraceno prakticky půldruhého milionu kusů drůbeže. V roce 2002 se opět v Hongkongu objevil stejný virus. Na konci devadesátých let a v prvních letech po roce 2000 celkem onemocnělo přes 100 lidí, přes 50 jich zemřelo a bylo zlikvidováno zhruba kolem 150 milionů ptáků.

Na jaře roku 2003 byl v Holandsku zaznamenán virus ptačí chřipky typu A/H7N7, který postihl 96 drůbežích farem. Všechna drůbež byla zlikvidována, celkem 247 lidí z farem mělo zdravotní problémy a jeden

člověk zemřel. Byl to veterinární lékař, který se přímo podílel na likvidaci nemocných ptáků. Je však třeba dodat, že aviární influenza nebyla potvrzena jako přímá příčina úmrtí.

V Dánsku byl virus zachycen u divokých kachen, zřejmě šlo o náhodný záchyt. Lze potvrdit, že přísným uplatněním mimořádných veterinárních opatření v Holandsku, Belgii a přilehlých spolkových zemích Německa bylo zabráněno rozšíření aviární infekce dále do Evropy. Obdobnými opatřeními se podařilo zdolat ohniska infekce i v Japonsku, Malajsii, Thajsku a Korejské republice. V následujících letech byl zaznamenán výskyt ptačí chřipky v celé řadě zemí Evropy.

SOUČASNÁ SITUACE

V souvislosti s výskytem ptačí chřipky v Rusku, na Krymu a v Turecku na sklonku roku 2005 a na počátku roku 2006 přijala Evropská komise další opatření proti zavlečení tohoto onemocnění ptáků na území EU. K zemím jihovýchodní Asie, kde se i nadále ptačí chřipka vyskytuje, přibyla i tato nová území s tím, že odsud bylo zakázáno dovážet veškeré drůbeží produkty, veškerou drůbež, ptáky, včetně exotických, násadová vejce a tepelně neošetřené peří. Na počátku roku 2006 v souvislosti s Tureckem Komise zakázala dovoz peří též z Arménie, Ázerbajdžánu, Gruzie, Íránu, Iráku a Sýrie. Z těchto kroků lze usuzovat, že Evropská komise nebere nic na lehkou váhu.

V průběhu jara 2006 se ptačí chřipka vyskytla u volně žijících ptáků i v řadě členských zemí EU, např. na Slovensku, Rakousku, Německu, Francii i v naší republice. Právě díky přísným a zodpovědným veterinárním opatřením se u nás podařilo zabránit jejímu zavlečení do chovů, na rozdíl od Německa nebo Francie. Během léta se pak dostala ptačí chřipka do chovů v Rumunsku a v Maďarsku. Zároveň též byla pro rok 2006 prodloužena v jednotlivých členských zemích povinnost monitorovat chovy drůbeže a vyšetřovat všechny podezřelé hromadné úhyny ptáků. To platí i v roce 2007.

V roce 2007 byly v naší republice zaznamenány případy zavlečení ptačí chřipky do chovů drůbeže, kde byly postiženy krůty, dále brojleři a rozmnožovací chov pro produkci násadových vajec. Dále byla ptačí chřipka například zjištěna v Maďarsku, Velké Británii, Německu či ve Francii.

Státní veterinární správa ČR vždy jedná v souladu se všemi nařízeními Evropské komise i s jejími doporučeními. Nadále se tedy v ČR vyšetřují uhynulí volně žijící ptáci a probíhají i vyšetřování v chovech drůbeže. Vzorky se vyšetřují v Národní referenční laboratoři pro aviární influenzu ve Státním veterinárním ústavu Praha a v ústavech v Jihlavě a Olomouci.

Dalším krokem proti zavlečení ptačí chřipky je přísnější dohled na vstupových místech na území Evropské unie, v našem případě na mezinárodních letištích. Již od 1. 5. 2004, dne přijetí ČR do EU, začal pro cestující ze třetích (nečlenských) zemí platit zákaz dovozu potravin živočišného původu pro vlastní potřebu – jmenovitě masa a masných a mléčných výrobků. To platí samozřejmě i pro občany EU cestující z těchto zemí. Zabavené potraviny se ukládají do speciálních kontejnerů a jsou poté likvidovány v asanačních podnicích.

Státní veterinární správa ČR postupuje v případě zdolávání nákazy podle schváleného pohotovostního plánu, který počítá se všemi eventualitami. Mohli jsme se o tom přesvědčit právě v polovině roku 2007. V případě výskytu bylo vyznačeno ohnisko, vymezena ochranná pásma, kde platil speciální režim pro chovatele, který spočíval především v zákazu přesunů a zákazu volného chovu i zájmově chované drůbeže. Postižené chovy byly likvidovány v souladu s veterinární legislativou. Pro tento případ máme k dispozici tzv. kontejnery, ve kterých je drůbež humánně (plynem oxidem uhličitým) usmrcována s tím, že poté jsou těla likvidována v asanačních podnicích. Dále se okolo tohoto ohniska vymezují několikakilometrová ochranná pásma.

Na základě zkušeností z Holandska, Belgie a Německa v roce 2003, ale i Velké Británie v roce 2006 a Maďarska 2007, i na základě dosavadních zkušeností našich lze oprávněně předpokládat, že veterinárními prostředky lze zabránit šíření nákazy. Je tomu tak i proto, že u nás jsou chovy drůbeže i malochovy na srovnatelné úrovni.

JAKÉ NEBEZPEČÍ HROZÍ ČLOVĚKU?

Je jasné, že ptačí chřipka, zejména pokud jde o vysoce patogenní typ H5N1, může za určitých okolností ohrozit i člověka. Podle zkušeností z jihovýchodní Asie a nejnověji i z Turecka je však zřejmé, že případy nákazy lidí jsou ojedinělé a že přenos viru z drůbeže na člověka je vzácný. Většina případů má souvislost s přímým kontaktem lidí s uhynulou nebo nemocnou drůbeží, zejména v průběhu porážení, škůbní a kuchyňské přípravy. Žádný případ nemá vztah ke konzumaci důkladně provařeného

či propečeného drůbežího masa nebo tepelně opracovaných vajec, neboť virus je inaktivován při teplotě 70 °C v jádře. Riziko vyplývá především ze specifického chovu drůbeže v zemích jihovýchodní Asie, Turecka a zemích Předního východu. Zde je drůbež chovaná zcela odlišným způsobem než v Evropě. Lidé zde žijí v přímém kontaktu s drůbeží zdravou i nemocnou. Také stravovací návyky jsou zde jiné. Lidé zde při přípravě pokrmů používají například čerstvou drůbeží krev. V Evropě nelze hovořit o požívání tepelně neopracovaného drůbežího masa. Je známo, že virus ptačí chřipky je destruován, to znamená likvidován, minimálně při 70 °C již za jednu vteřinu. Nakazit se tedy je možné prakticky jen při masivní infekci přímým kontaktem s nemocnými ptáky, jejich peřím, podestýlkou či exkrementy. Uvádí se, že v trusu ptáků může virus přežít i déle než dva týdny. Je třeba si však uvědomit, že ani po kontaktu s nemocnou drůbeží, jejím trusem či podestýlkou nemusí každý onemocnět, natož zemřít.

Je zajímavé porovnat počet několika desítek úmrtí na onemocnění ptačí chřipkou za posledních asi pět let v celé jihovýchodní Asii a počet úmrtí na „normální“ lidskou chřipku, na kterou každý rok jen v naší republice zemře něco mezi jedním až dvěma tisíci lidí, bez pozornosti médií. To je však riziko, se kterým už umíme žít a počítáme s ním.

Případné zmutování je velká neznámá. A dojde k němu vůbec? Ve 20. století svět postihly tři velké pandemie lidské chřipky. První, známá jako **španělská chřipka**, propukla po konci první světové války v roce 1918. Obětí bylo několik desítek milionů lidí. Některé zdroje uvádějí 20, některé dokonce až 40 milionů obětí. Šlo o typ A/H1N1. Tohoto příkladu se používá jako argumentu, proč by po zmutování ptačí chřipky mohlo jít o oběti v řádu milionů až desítek milionů. Nebere se však v potaz skutečnost, že po konci světové války byla na tom lidská populace (zejména v Evropě) zdravotně velmi špatně. Podvýživa, špatné zásobování, velká migrace a hlavně tehdy ještě nebyla známa antibiotika. A navíc se vyskytoval tyfus a cholera. Odhady obětí proto nemusí být zdaleka přesné.

Za druhou pandemií v roce 1957 lze považovat tzv. **asijskou chřipku**, kterou měl na svědomí virus typu A/H2N2. Oběti se daly počítat v množství minimálně o řád menší. Třetí pandemie propukla v roce 1968, tzv. **hongkongská chřipka**, kterou způsobil virus typu A/H3N2. Oběti bylo opět téměř o řád méně, šlo statisíce.

Hovoří-li se ale o možném zmutování, předpokládá se, že by k takovému zmutování mohlo dojít právě v tělech prasat, která jsou samozřejmě vnímavá na svůj „prasečí“ typ, ale za určitých okolností i na typ ptačí či lidský. K takovému shiftu či driftu by mohlo v těle prasete dojít, kdyby prase onemocnělo influenzou prasat a zároveň se setkalo s ptačí chřipkou.

Tento nový „obohacený“ typ by mohl být přenosný na člověka a poté by se mohl přenášet i z člověka na člověka. To je to riziko, o kterém se stále spekuluje a zvažují se všechny možné aspekty. Nelze však v žádném případě hovořit o tom, že k tomu dojde letos, do pěti týdnů, či napřesrok. Také k tomu nemusí dojít vůbec. Proto je zde tolik prostoru pro vyslovování hypotéz.

První výskyt influenzy u prasat v takové míře, že došlo k velkým ztrátám, byl zaznamenán v padesátých a šedesátých letech 20. století. Šlo o klasické respirační onemocnění, kdy byly zaznamenány velké ztráty u selat. Velké ztráty pak influenza prasat způsobila na přelomu šedesátých a sedmdesátých let, a to opět v Hongkongu, kdy šlo o virus 68/H3N2. V naší republice jsme prakticky žádné problémy s influenzou prasat nezaznamenali již od sedmdesátých let 20. století.

Pro úplnost informace o influenze je třeba uvést, že se na našem území vyskytla v roce 1956 influenza koní, šlo o subtyp 1A/Eq1/Praha(H7N7). V roce 1963 šlo o subtyp 2 – A/Eq2/Miami(H8N3) a naposledy v roce 1989 opět subtyp 2 – A/Eq2/Brno.

Z těchto údajů lze vyvodit, že systém našeho státního veterinárního dozoru pozorně sleduje veškerá onemocnění hospodářských zvířat a situace je pečlivě a zodpovědně monitorována. Je velmi málo pravděpodobné případné zmutování jakéhokoli typu chřipky na území Evropy, neboť zdejší způsoby chovu hospodářských zvířat tuto možnost prakticky vylučují. Nemluvě o velmi vysoké úrovni státního veterinárního dozoru, jak v naší republice, tak v zemích EU.

Přesto panuje obava, že případné problémy by mohly přijít ze zemí, kde způsob chovu hospodářských zvířat i systém veterinárního dozoru prakticky nesnese srovnání s evropskou realitou. Proto kromě WHO (Světové zdravotnické organizace) a ostatních světových organizací se snaží něco podnikat i Evropská unie. V lednu 2006 Evropská komise spolupředala v čínském Pekingu mezinárodní konferenci s cílem najít možnosti i prostředky, jak pomoci zemím jihovýchodní Asie, aby se vypořádaly s rizikem jak aviární influenzy, tak jejího případného zmutování. I naše republika poskytla finanční pomoc Vietnamu.

Zdá se, že jedině takový přístup k eliminování celosvětových rizik může mít naději na úspěch. Samozřejmě je aviární influenza tématem celé řady jednání odborných orgánů EU.

POKUSME SE ODHADNOUT RIZIKA

Rozvléci, v našem případě zavléci ptačí chřipku do chovů drůbeže na území ČR, je možné kromě kontaktu s uhynulými volně žijícími ptáky popřípadě jimi kontaminovaným prostředím, což se zřejmě stalo v letošním případě, kdy v chovu byla použita na podestýlku sláma z volně stojícího stohu. Dále je možné ptačí chřipku do chovu zavléci při obchodování s rizikovými komoditami z rizikových zemí, a to je ale v našem případě (a samozřejmě i v celé EU) zakázáno. Zbývá ještě jedna možnost, a to nelegální dovoz produktů z drůbeže a nelegální dovoz ptáků. Žádní ptáci nesmí být v současné době importováni z rizikových zemí do ČR (ani jiné země EU). Před tímto zákazem museli všichni tito ptáci projít povinnou karanténou, schválenou v souladu s Rozhodnutím Komise 2000/666/EC, kde byli povinně podrobeni virologickému vyšetření. Všechna tato vyšetření byla dosud negativní.

ČR stejně jako ostatní země EU je napojena na elektronický systém hlášení veškerých pohybů živých zvířat a jejich produktů ze zemí EU, tak i ze třetích zemí – **TRACES**. Existuje tedy možnost okamžitého dohledání veškerých rizikových zásilek, které vstoupily na území ČR. Vaječné produkty mohou být importovány z rizikových zemí do zemí EU jen po tepelném ošetření, které zajišťuje destrukci vysoce patogenního viru ptačí chřipky (nejméně při teplotě 70 °C). Import neošetřeného peří z rizikových zemí do ČR (EU) je v současné době zakázán. U ilegálních importů z rizikových zemí však nelze riziko odhadnout. Proto také na vstupních místech do EU, v našem případě na mezinárodních letištích, orgány celní správy věnují zvýšenou pozornost cestujícím z těchto oblastí.

Ukázalo se, že zavléčení původce nákazy aviární chřipky do chovů je přes všechna zoohygienická opatření možná. Poslední výskyt ptačí chřipky v našich chovech budiž varováním zejména pro velkochovatele. Je třeba si uvědomit, že původce nákazy, virus ptačí chřipky, se v prostředí vyskytuje, svědčí o tom i hlášení z Německa či Francie. Proto je na místě opravdu dodržovat zásady dokonalé prevence a hygieny. Pro chovatele a jejich zaměstnance to znamená bezpodmínečně používat tzv. hygienických smyček, tj. převlékat se a mýt před vstupem do chovných zařízení. Nemluvě o zákazu vstupu nepovolaným osobám.

Určité riziko by mohl znamenat i turistický ruch, neboť virus ptačí chřipky přežívá poměrně dlouhou dobu v trusu drůbeže. Samozřejmě nelze opomenout i kontaminaci obuvi, popřípadě šatstva turistů, nicméně toto riziko lze považovat spíše za hypotetické. V poslední době se nic takového nepotvrdilo. Určitě je ale na místě turisty na toto upozornit

a samozřejmě též na to, aby se vyhýbali oblastem, kde se ptačí chřipka vyskytla.

Monitoring, tj. vyšetřování na aviární influenzu, probíhá letos již třetím rokem v souladu s příslušným Rozhodnutím Komise u nosnic, krůt, vodní drůbeže a také u volně žijícího ptactva. To znamená, že se vyšetřují náhlé hromadné úhyny volně žijících ptáků. Pro případ vzplanutí nákazy vysoce patogenní ptačí chřipky má Státní veterinární správa ČR zpracován pohotovostní plán ke zdoání této nákazy, který počítá se všemi možnostmi řešení vzniklé situace, i s případnými dalšími silami a prostředky, které lze získat a využít od ostatních složek integrovaného záchranného systému. A ukázalo se, že veterinárními prostředky je nákaza zdatelná.

DOPORUČENÍ CHOVATELŮM

Určité je dobré připomenout některé zásady, kterých by se chovatelé měli držet, aby riziko zavlečení ptačí chřipky do chovů omezili na nejnižší míru. Podrobnější a aktuální informace lze nalézt na webových stránkách Státní veterinární správy – www.svscr.cz.

Chovatelům lze tedy doporučit, aby:

- dodržovali zákaz vstupu nepovolaným osobám do hal a chovů drůbeže,
- dodržovali zoohygienické zásady v chovu,
- jednorázově naskladňovali a vyskladňovali turnusy,
- aktivovali dezinfekční rohože před vstupy do jednotlivých hal a vjezdů na farmu,
- zasítovali okna a větrací otvory, a tím volně žijícímu ptactvu zamezili přístup do hal,
- u chovů, kde je výběh, zamezili hlavně v podzimním období styku drůbeže s tažnými volně žijícími ptáky, a to omezením výběhu nebo výstavbou zastřešených venkovních voliér, minimálně však zabránili kontaktu volně žijících ptáků s krmením a napájecí vodou domácích ptáků,
- organizovali chov v uzavřených prostorách (halách) a zamezili styku s volně žijícím ptactvem,
- vedli řádnou evidenci o chovu drůbeže, úhynech, přesunech a veterinárních zákrocích, jak vyplývá z legislativy,

- hlásili místně příslušné krajské veterinární správě zvýšené a hromadné úhyny drůbeže, popřípadě i ptactva,
- při chovu v halách, kdy nebude mít drůbež přístup do výběhu, je třeba pamatovat na zajištění dostatečného podestýlání, dostatečného krmného prostoru (krmítek) a napáječek. Rovněž je třeba dodržovat doporučené množství kusů drůbeže podle jednotlivých kategorií na jednotku prostoru a dbát na dostatečnou výměnu vzduchu zvýšeným větráním.

Tato opatření je třeba chápat jako odborně obhajitelná a logická.

ZÁVĚREM

Z celosvětového hlediska je nutné do budoucna vnímat aviární influenzu, a zejména pak její vysoce patogenní typ, jako závažný problém. A také je třeba do budoucna s přítomností původce nákazy (viru) v prostředí počítat. Nejde o přímé riziko, které by globálně ohrožovalo zdraví lidí, ale pouze o riziko potenciální, neboť se jedná o onemocnění ptáků. Zatím opravdu nelze vyloučit zmutování na typ přenosný z člověka na člověka. A ani poté by nemuselo dojít ke vzniku nějaké pandemie, o které se hovoří, neboť bude možné vyvinout účinnou vakcínu, nemluvě o léčích na bázi antibiotik.

Každopádně v současné době bezprostřední nebezpečí lidem v ČR nehrozí. Všechny kroky, které dosud orgány státního veterinárního dozoru podnikly a podnikají, vycházejí a vycházejí z platné legislativy, aktuálních vědeckých poznatků a ze zodpovědné analýzy rizik. To znamená, že zejména laická veřejnost by v žádném případě neměla podléhat panice.

Na základě aktuálních zkušeností s ptačí chřipkou v ČR lze říci, že to, co Státní veterinární správa ČR proklamovala, platí. Nákazu lze zdolat veterinárními prostředky a systém zabraňující čemukoli závadnému do tržní sítě je plně funkční.

MÝTY O PTAČÍ CHŘIPCE

Jelikož se lidé o aviární influenze mohou dočíst řadu protichůdných informací, je dobré uvést některé nejčastější falešné představy na pravou míru.

Našli jsme mrtvého holuba, který jistě uhynul na ptačí chřipku

V případě holubů je možné říci, že právě holubi jsou vůči aviární influenze velmi odolní. S největší pravděpodobností lze hovořit o přirozeném úhynu. Za podezřelý lze považovat hromadný úhyn drůbeže a vodních ptáků v počtu alespoň pěti na jednom místě ve stejnou dobu.

Je možné se nakazit po požití drůbežního masa?

Lze předpokládat, že syrovou drůbež u nás nikdo nepožívá a tepelným zpracováním se virus destruuje (likviduje) při teplotě 70 °C už za jednu vteřinu. U nás tedy není vůbec možné se setkat s rizikovou potravou. Ale při cestování do zemí, kde se ptačí chřipka vyskytla nebo se vyskytuje, by se lidé měli vyhnout požívání pokrmů připravených nějakým nám neznámým tradičním způsobem.

Nehrozí nebezpečí z péřových pokrývek či péřových bund?

Do pokrývek ani do péřových bund či kabátů se nepoužívá peří neošetřené. Jednak se zpracovává za tepla a jednak se používá chemických, zejména odmašťujících prostředků. Navíc se tepelně neošetřené peří ze zemí s výskytem aviární influenzy k nám nesmí dovážet. Je třeba ale dodat, že při podezření na nelegální prodej má zákazník informovat orgány celní, popřípadě orgány státního veterinárního dozoru, tj. místně příslušnou krajskou veterinární správu.

Máme doma andulky, nemáme se čeho bát?

Pokud je má chovatel již delší dobu a nabyl je legálně, to znamená, že má potvrzený jejich původ, tak obavy nejsou na místě. Kromě toho aviární influenza je onemocnění, které se projeví po nakažení velmi rychle, v případě vysoce patogenního viru pták uhynie do dvou dnů bez klinických příznaků.

Jak se pozná nemocný pták, abychom si dali pozor?

Zjistíte nelze vyloučit tuto eventualitu, ale mnohem pravděpodobnější je, že při procházkách přírodou lze nalézt uhynulou labuť, u které je poměrně velká pravděpodobnost, že uhynula na ptačí chřipku. Všichni uhynulí ptáci, u kterých u nás byla prokázána ptačí chřipka, byly labutě. Nicméně projevy aviární infekce jsou obdobné jako u všech chřipkových onemocnění. Lze pozorovat zanícené sliznice a spojivku, výtok z nozder a zjistit vysokou teplotu. Pták je načepýřený, obtížně dýchá a už od pohledu prostě „není ve své kůži.“ Při oprávněném podezření je na místě kontaktovat veterinárního lékaře.

Není riskantní krmit divoké ptáky? Nemáme pro jistotu zničit hnízda v okolí bydliště?

Naopak, je prospěšné volně žijící ptáky přikrmovat, zejména v zimě a ve městech. Ovšem potravou, kterou jsou schopni ptáci přijímat. Podporuje se tak jejich dobrá kondice. Pro drobné pěvce to jsou například slunečnicová semena anebo různé směsi nabízené ve speciálních obchodech.

Holubi by se přikrmovat neměli, ne však kvůli ptačí chřipce, ale protože jejich přemnožení ve městech způsobuje určité zdravotní problémy, například mohou problémy působit roztoči, chlamydióza a jiné nemoci. Kromě toho holubi zalétají za potravou dále než drobní pěvci a dovedou si potravu najít. Zejména pak ve vegetačním období.

Lze říci, že kvůli ptačí chřipce není důvod nechat v zimě drobné pěvce strádat. A srážet hnízda nemá žádný význam. Drobní ptáci si zpravi-

dla budují stejně hnízda nová. A hnízda čápů? To už vůbec ne. Za prvé u těchto ptáků zatím ptačí chřipka zjištěna nebyla a za druhé je třeba vzít v potaz, že nemocný pták vůbec není schopen tak dlouhý přelet absolvovat a uhynie.

Existuje reálné nebezpečí, že by ptačí chřipku šířili tažní ptáci?

O této možnosti šíření nákazy lze na základě dosavadních zkušeností říci, že za určitých okolností je to možné, a to především v tom smyslu, že volně migrující ptáci mohou chřipku zavlékat postupně, po určitých krocích vždy o kus dál. Spíše jde vždy o kratší vzdálenost. Těžko je možné si představit, že by nemocný pták ulétl několik set kilometrů. Při nakažení vysoce patogenním typem viru aviární chřipky, tj. toho typu, ze kterého mají všichni obavy, postižený pták uhynie do dvou dnů, v podstatě dříve, než se u něj stačí projevit příznaky onemocnění. Hovoří se též o tom, že by virus mohli migrující ptáci přenést na svém těle, na peří, či končetinách. V této souvislosti je třeba říci, že nákaza je možná z přímého kontaktu s nemocným, popřípadě uhynulým ptákem.

Proč se v případě výskytu ptačí chřipky v okolí ohniska likvidovaly i zdravé chovy?

Tyto chovy pocházely za prvé z ochranného pásma za druhé byly tzv. klinicky zdravé, to znamená, že sice drůbež nejevila známky onemocnění, avšak pocházela z místa, které prokazatelně bylo kontaminováno, o čemž svědčilo rozvlečení ptačí chřipky z prvního ohniska do druhého a posléze i do třetího. Toto utrácení chovů z ochranného pásma bylo krokem preventivním, neboť by bylo nezodpovědné čekat, až za několik dní nákaza vzplane, riziko rozvlečení by se pak podstatně zvýšilo.

Jsou v naší republice nějaká riziková území, kde je na místě ostražítost?

Již v roce 2005 vytipovala Státní veterinární správa ČR u nás dvě oblasti. Učinila tak na základě doporučení Evropské komise a na základě analýzy případných rizik. Za eventuálně rizikové oblasti by bylo možné považovat

jihomoravské Novomlýnské nádrže a jejich okolí, kde se vyskytuje velké množství vodních a migrujících ptáků. V Čechách by pak šlo o některá území západních a jižních Čech s větší koncentrací rybníků. Právě zde se věnuje větší pozornost náhlým hromadným úhynům ptáků. Všechny případy jsou vyšetřeny na aviární influenzu. Po zkušenostech z jara 2006 lze potvrdit, že tyto typy se ukázaly být jako správné a reálné, neboť právě v oblasti jižních Čech a jižní Moravy došlo k nálezům labutí, které uhynuly na ptačí chřipku. I v roce 2007 byla nalezena jedna labuť uhynulá na ptačí chřipku na Jižní Moravě.

Je možné a vhodné se nechat proti ptačí chřipce vakcinovat?

Vakcinace proti ptačí chřipce pro lidi není k dispozici, jde přece o nemoc ptáků. Pro občany taková vakcinace ani nemá smysl. Pokud by se už o očkování proti ptačí chřipce mělo hovořit, tak jedině u lidí, kteří se s drůbeží dostávají do styku, a to až tehdy, kdyby se toto onemocnění u nás vyskytlo. Protože „šanci“ onemocnět mají u nás prakticky jen ti, kdo se dostanou do kontaktu s nemocnou drůbeží, s jejich podestýlkou či výkaly anebo peřím. Tito lidé mají být, a také při zdolávání ohniska byli, vybaveni speciálními oděvy. Také preventivně dostali antivirotika. Na druhou stranu je třeba dodat, že někdy podporované očkování proti „lidské“ chřipce může mít v případě výskytu té ptačí význam pouze okrajový. Jde o jiný typ viru. Tudíž očkování proti lidské chřipce může ochránit před lidskou chřipkou. Ovšem člověk může onemocnět jiným typem, než proti kterému byl očkován. Humánní lékaři dobře vědí, že než se lidská chřipka objeví, lze jen na základě zkušeností z uplynulých let usuzovat na typ, který se vyskytne. S jistotou to také říci nelze.

Mají si chovatelé dát na něco obzvlášť pozor?

Chovatelé jsou povinni i nadále pečlivě sledovat zdravotní stav své drůbeže a každou podezřelou změnu zdravotního stavu musí hlásit místně příslušné krajské veterinární správě. Mezi sledované příznaky patří pokles snášky a snížený příjem potravy. I nadále pak pokračuje pečlivé sledování nakažové situace a vyšetřování hromadných úhynů volně žijících ptáků a drůbeže. V případě vyhlášení mimořádných veterinárních opatření pak je třeba jich úzkostlivě dbát.

Bát se ptačí chřipky, nebo nebát?

Virus ptačí chřipky je přenosný mezi ptáky a na savce se přenáší jen výjimečně. Virus ptačí chřipky H5N1 do současné doby nezmutoval a není přenosný z člověka na člověka. Riziko onemocnění lidí v našich podmínkách je opravdu spíše teoretické, protože lidé, kteří dosud ptačí chřipkou onemocněli, žili v zemích se zcela jinou chovatelskou i hygienickou úrovní (zejména v jihovýchodní Asii) a byli vždy v úzkém kontaktu s nakaženou drůbeží.

Přes všechna optimistická slova se ukázalo, že se ptačí chřipka naší republiky nevyhnula. Ale ukázalo se a potvrdilo, že problém je řešitelný veterinárními prostředky a že případné ohrožení lidí „se nekonalo“. Lze ale potvrdit, že Státní veterinární správa ČR stále bedlivě sleduje nálezovou situaci nejen u nás, ale i v zahraničí, a je připravena v případě opětovného výskytu ptačí chřipky přijmout odpovídající účinná opatření. O tom se již veřejnost mohla přesvědčit jak na jaře 2006, tak i v průběhu roku 2007.

Je možné se spolehnout, že se na trhu neobjeví něco, co by mohlo ohrozit zdravé lidi?

Všechny potraviny živočišného původu, tedy i drůbeží maso a drůbeží výrobky, které jsou oficiálně uváděny do běhu, musí splnit podmínky, které stanoví veterinární legislativa, a musí mít označení zdravotní nezávadnosti, což dotvrzuje, že prošly veterinárním dohledem.

Pokud jde o výrobky z území EU, odpovídá za zdravotní nezávadnost certifikující veterinární autorita země původu a samozřejmě výrobce. Takové označení a doklady kontrolují naše orgány státního veterinárního dozoru a namátkově podrobují i fyzické kontrole.

Pokud jde o výrobky ze třetích (nečlenských) zemí, kontrolují se nejen doklady, ale probíhá i fyzická kontrola, a to na všech vstupních místech do EU. Česká republika má jediné vstupní místo a tím je letiště v Praze-Ruzyni, kde je naše jediná pohraniční veterinární stanice. Nelegální dovozy, odhalené a zachycené při kontrolách orgány celní správy, jsou zabavovány a likvidovány v asanačních podnicích. V souvislosti s aviární influencí celní orgány kontrolují všechny cestující ze zemí, kde se tato nemoc vyskytla, aby nedovezli žádné maso a masné výrobky ani pro vlastní potřebu. Tento zákaz pro cestující z nečlenských zemí platí již od 1. května 2004, kdy naše republika byla přijata do EU.

...A NA KONEC

Zajisté by se našla ještě řada podobných dotazů. Toto jsou asi ty nejčastější, se kterými je možné se setkat. Přes všechny správné údaje a fakta, která jsou zveřejňována, se občas objevují různé dezinterpretace. Co k tomu dodat? Snad jen, že každá doba má své strašáky. Jen v současné době se tyto „strašáci“ objevují stále častěji, a to normálního člověka přece jen poněkud znejistuje. Tento text snad aspoň trochu situaci zklidní. V uplynulých letech jsme se „setkali“ s rizikem BSE, SARS, aviární influenzy a nezapomeňme ani slintavku a kulhavku v Británii v roce 2001 a i v tomto roce. Všechny tyto problémy jsou řešitelné a systém veterinárního dozoru v ČR i v ostatních zemích EU se ukázal jako opravdu účinný.

Na závěr je třeba opět uvést, že je nutné umět rozlišovat důležité od nedůležitého a reálné od hypotetického. A pokud chce čtenář získávat čerstvé, správné, zodpovědné a aktuální informace, a to nejen o aviární influenze, o zdraví zvířat, nálezové situaci, ale i o systému státního veterinárního dozoru nad zdravotní nezávadností potravin živočišného původu, může čerpat z webových stránek Státní veterinární správy ČR - www.svscr.cz.

VYSVĚTLIVKY

vysoce patogenní	– s velkou schopností vyvolat onemocnění
morbidity	– nemocnost
mortality	– úmrtnost
orthomyxoviry	– skupina virů vyvolávající onemocnění dýchacího traktu (myxos = řecky hlen)
antigen hemaglutininu	– bílkovinná struktura odpovědná za přichycení viru na povrch buňky
neuraminidáza	– bílkovinná struktura, která umožňuje uvolnění viru z buňky
vysoce virulentní	– vysoce patogenní (nakažlivý)
antigenní přesun	– mírné změny ve struktuře hemaglutininu a neuraminidázy
drift	– posun
shift	– zlom (dochází ke změně hemaglutininu a neuraminidázy = vznik nového subtypu)
TRACES	– způsob oznamování a sledování přepravy zvířat v rámci EU
chlamydióza	– infekční onemocnění ptáků vyvolané bakteriemi <i>Chlamydothylia psitaci</i>

OBSAH

Úvod	3
Fakta a historie.....	4
Současná situace	5
Jaké nebezpečí hrozí člověku?.....	6
Pokusme se odhadnout rizika.....	9
Doporučení chovatelům	10
Závěrem	11
Mýty o ptačí chřipce.....	12
... a na konec.....	17
Vysvětlivky	18

Autor: **Ing. Josef Duben**
Státní veterinární správa ČR, Slezská 7, Praha 2
e-mail: j.duben@svscr.cz

Název: **Aktuálně o ptačí chřipce**

Vydal: Ústav zemědělských a potravinářských informací, Praha

Redakce a sazba: Ústav zemědělských a potravinářských informací
Slezská 7, 120 56 Praha 2, tel. 227 010 240

Tisk: Ústav zemědělských a potravinářských informací, Praha

Náklad: 2 000 ks

Vyšlo v roce 2007

Třetí přepracované vydání

ISBN 978-80-7271-185-7

© Ústav zemědělských a potravinářských informací, 2007